

จดหมายข่าว (E-Newsletter):

The Agricultural Economics Society of Thailand Under Royal Patronage (AEST)

สมาคมเศรษฐศาสตร์เกษตรแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์
ปีที่ 6 ฉบับที่ 6 ประจำเดือน พฤศจิกายน – ธันวาคม 2566

ผลิตภาพแรงงานภาคเกษตร ของประเทศสมาชิกอาเซียน

กานต์ชนก อักษรชู¹

แรงงานถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการผลิตทางการเกษตรของประเทศ โดยมีการใช้แรงงานในทุกขั้นตอนการผลิต ทั้งการเตรียมดิน การเพาะปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว การรวบรวมผลผลิต และการขนส่งผลผลิตไปจำหน่าย ซึ่งปัจจุบันหลายประเทศกำลังประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรจากการก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ และคนรุ่นใหม่ไม่สนใจที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ส่งผลให้แรงงานภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ แรงงานบางส่วนขาดทักษะในการบริหารจัดการแปลง/ฟาร์มที่ดี หรือมีผลิตภาพแรงงานที่ต่ำ ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น และประสิทธิภาพการผลิตลดลง

สำหรับผลิตภาพแรงงาน (Labour Productivity) ถือเป็นตัวชี้วัดหนึ่งที่สะท้อนถึงประสิทธิภาพการผลิต ซึ่งสามารถใช้เปรียบเทียบศักยภาพในการแข่งขันระหว่างประเทศ โดยการเพิ่มผลิตภาพแรงงานจะส่งผลต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจผ่านการเปลี่ยนแปลงรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากร ซึ่งเกิดจากการใช้ปัจจัยทุนอย่างมีประสิทธิภาพ และการเพิ่มทักษะความสามารถของแรงงานในประเทศ นอกจากนี้ ผลิตภาพแรงงานยังใช้ในการประเมินผลกระทบของนโยบายในตลาดแรงงานที่จะส่งผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และการยกระดับคุณภาพชีวิตในระยะยาว

¹ นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ กองนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

* ขอขอบคุณ คุณวรภัทร จิตรไพศาลศรี สถาบันคลังสมองของชาติ ที่ได้จัดเตรียมข้อมูลดังกล่าวขึ้นเป็นจดหมายข่าว (e-newsletter) และขอขอบคุณภาพประกอบจากทางอินเทอร์เน็ต

การเปลี่ยนแปลงรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากร
 ธนาคารโลกได้จำแนกฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ทั่ว
 โลก ปี 2562 ออกเป็น 4 กลุ่ม โดยใช้เกณฑ์รายได้ประชาชาติต่อ
 หัว (Gross National Income per capita : GNI per capita)
 ในรูปเงินดอลลาร์สหรัฐ ประกอบด้วย กลุ่มประเทศรายได้ต่ำ
 (Low-income) มีรายได้ประชาชาติต่อหัว ต่ำกว่า 1,035
 ดอลลาร์สหรัฐ กลุ่มประเทศรายได้ปานกลางระดับต่ำ (Lower-
 middle-income) มีรายได้ประชาชาติต่อหัว อยู่ระหว่าง 1,036-
 4,045 ดอลลาร์สหรัฐ กลุ่มประเทศรายได้ปานกลางระดับสูง
 (Upper-middle-income) มีรายได้ประชาชาติต่อหัว อยู่
 ระหว่าง 4,046-12,535 ดอลลาร์ สหรัฐ และกลุ่มประเทศรายได้
 สูง (High-income) มีรายได้ประชาชาติต่อหัว สูงกว่า 12,536
 ดอลลาร์สหรัฐ ทั้งนี้ มีหลายประเทศที่สามารถยกระดับจาก
 ประเทศรายได้ต่ำไปสู่ประเทศรายได้ปานกลาง แต่หลังจากนั้น
 ต้องใช้ระยะเวลานานในการก้าวขึ้นเป็นประเทศรายได้สูง
 เนื่องจากอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจชะลอตัวลง และ
 อัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรสูง หรือเรียกว่ากับดักรายได้
 กลาง (Middle Income Trap) ซึ่งประเทศที่ติดกับดักรายได้
 ปานกลางพยายามหาแนวทางและกลไกในการเพิ่มรายได้เฉลี่ย
 ต่อหัวของประชากรให้สูงขึ้น ซึ่งในทางทฤษฎีสามารถเพิ่มรายได้
 เฉลี่ยต่อหัวได้จาก 2 แนวทาง คือ 1) การเพิ่มผลิตภาพแรงงาน
 และ 2) การเพิ่มชั่วโมงการทำงานต่อคน หรือการใส่ปัจจัยการ
 ผลิตเข้าไปมากขึ้น

ในส่วนของประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) เป็น
 การรวมตัวกันของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
 เพื่อผลประโยชน์ในอำนาจการต่อรองทางเศรษฐกิจ การส่งออก
 และการนำเข้าสินค้า ประกอบด้วย 10 ประเทศ คือ บรูไน
 กัมพูชา อินโดนีเซีย สปป.ลาว มาเลเซีย เมียนมา ฟิลิปปินส์
 สิงคโปร์ เวียดนาม และไทย ซึ่งประเทศสมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่
 เป็นประเทศที่ติดกับดักรายได้ปานกลาง ยกเว้น สิงคโปร์
 บรูไน อีกทั้งประเทศสมาชิกอาเซียนเป็นกลุ่มประเทศที่มีบทบาท
 สำคัญในการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการค้าและการลงทุน
 ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะด้านการเกษตร เนื่องจากประเทศ
 สมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่ เป็นประเทศผู้ผลิตสินค้าเกษตรหลัก
 หลายชนิดของโลก และมีกำลังแรงงานในภาคเกษตรค่อนข้างสูง

จากความสำคัญของประเด็นดังกล่าวข้างต้น จึงมีการศึกษา
 ผลิตภาพแรงงานภาคเกษตรของประเทศสมาชิกอาเซียน โดย
 พิจารณาจากสัดส่วนของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรที่แท้จริง
 (Real GDP) ต่อจำนวนแรงงานภาคเกษตร รวมทั้งศึกษา
 ความสัมพันธ์ระหว่างผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรกับจำนวน
 แรงงานภาคเกษตรและตัวแปรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องของประเทศ
 สมาชิกอาเซียน 8 ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา อินโดนีเซีย ลาว
 มาเลเซีย เมียนมา ฟิลิปปินส์ เวียดนาม และไทย โดยใช้ข้อมูล
 ทศวรรษรายปี (ปี 2543-2562) และใช้แบบจำลองถดถอย
 เชิงซ้อน (Multiple Regression Model) เพื่อนำไปสู่แนว
 ทางการพัฒนาผลิตภาพแรงงานภาคเกษตรของไทยและ
 เตรียมพร้อมสู่การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ในอนาคต

ผลการศึกษา

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาผลิตภาพแรงงานภาค เกษตรของประเทศสมาชิกอาเซียน แบ่งเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ปี 2543-2552 และปี 2553-2562

ปี 2543-2552 พบว่า มาเลเซียมีผลิตภาพแรงงานภาค
 เกษตรเฉลี่ยสูงที่สุดในประเทศสมาชิกอาเซียน โดยมีผลิตภาพ
 แรงงานภาคเกษตรเฉลี่ยเท่ากับ 14.40 พันดอลลาร์สหรัฐต่อคน
 สำหรับไทยมีผลิตภาพแรงงานภาคเกษตรเฉลี่ยเป็นอันดับสอง
 เท่ากับ 2.19 พันดอลลาร์สหรัฐต่อคน ส่วนฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย
 เมียนมา เวียดนาม กัมพูชา และลาว มีผลิตภาพแรงงานภาค
 เกษตรเฉลี่ยอยู่ที่ 2.14, 2.10, 1.09, 0.73, 0.68 และ 0.65 พัน
 ดอลลาร์สหรัฐต่อคน ตามลำดับ

ปี 2553-2562 พบว่า ประเทศสมาชิกอาเซียนทุกประเทศมีผลิตภาพแรงงานภาคเกษตรที่สูงขึ้น โดยมาเลเซียยังคงมีผลิตภาพแรงงานภาคเกษตรสูงที่สุดในประเทศสมาชิกอาเซียนเฉลี่ยเท่ากับ 17.54 พันดอลลาร์สหรัฐต่อคน เนื่องจากมีการพัฒนาทักษะแรงงานอย่างต่อเนื่อง มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และมีการพัฒนาประเทศเพื่อเตรียมพร้อมการเข้าสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว สำหรับประเทศที่มีผลิตภาพแรงงานภาคเกษตรเป็นอันดับสอง คือ อินโดนีเซีย เฉลี่ยอยู่ที่ 3.21 พันดอลลาร์สหรัฐต่อคน โดยไทยมีผลิตภาพแรงงานภาคเกษตรเป็นอันดับสามเฉลี่ยอยู่ที่ 2.84 พันดอลลาร์สหรัฐต่อคน ส่วนฟิลิปปินส์ เมียนมา กัมพูชา เวียดนาม และลาว มีผลิตภาพแรงงานภาคเกษตรเฉลี่ยอยู่ที่ 2.73, 1.63, 1.14, 1.04 และ 0.79 พันดอลลาร์สหรัฐต่อคนตามลำดับ สำหรับผลิตภาพแรงงานภาคเกษตรของไทย ตั้งแต่ปี 2553-2562 มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการมุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านกรเกษตร โดยเน้นเกษตรกรเป็นศูนย์กลางและให้ความสำคัญต่อการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการผลิต การแปรรูปจนถึงการตลาด รวมทั้งการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตภาคเกษตร การเพิ่มศักยภาพให้แก่เกษตรกรให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ประกอบกับมีการสร้างโอกาสให้เกษตรกรประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม ควบคู่กับการบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการเกษตร

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในปี 2562 พบว่า มาเลเซียมีผลิตภาพแรงงานภาคเกษตรสูงที่สุดในประเทศสมาชิกอาเซียน เท่ากับ 19.43 พันดอลลาร์สหรัฐต่อคน (มากกว่าไทย 5.93 เท่า) รองลงมา คือ อินโดนีเซีย มีผลิตภาพแรงงานภาคเกษตร เท่ากับ 4.05 พันดอลลาร์สหรัฐต่อคน (มากกว่าไทย 1.24 เท่า) ฟิลิปปินส์ มีผลิตภาพแรงงานภาคเกษตร เท่ากับ 3.32 พันดอลลาร์สหรัฐต่อคน (มากกว่าไทย 1.01 เท่า) ไทยมีผลิตภาพแรงงานภาคเกษตร เท่ากับ 3.28 พันดอลลาร์สหรัฐต่อคน เมียนมามีผลิตภาพแรงงานภาคเกษตร เท่ากับ 1.80 พันดอลลาร์สหรัฐต่อคน กัมพูชามีผลิตภาพแรงงานภาคเกษตร เท่ากับ 1.44 พันดอลลาร์สหรัฐต่อคน เวียดนามมีผลิตภาพแรงงานภาคเกษตร เท่ากับ 1.31 พันดอลลาร์สหรัฐต่อคน และลาวมีผลิตภาพแรงงานภาคเกษตร เท่ากับ 0.83 พันดอลลาร์สหรัฐต่อคน

ตารางที่ 1 ผลิตภาพแรงงานภาคเกษตร

หน่วย: พันดอลลาร์สหรัฐต่อคน

ประเทศ	ปี 2543-2552	ปี 2553-2562	ปี 2562
อินโดนีเซีย	2.10	3.21	4.05
กัมพูชา	0.68	1.14	1.44
สปป.ลาว	0.65	0.79	0.83
เมียนมา	1.09	1.63	1.80
มาเลเซีย	14.40	17.54	19.43
ฟิลิปปินส์	2.14	2.73	3.32
ไทย	2.19	2.84	3.28
เวียดนาม	0.73	1.04	1.31

ที่มา: จากการคำนวณ

สำหรับอัตราการขยายตัวของผลิตภาพแรงงานภาคเกษตรของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน ในปี 2561-2562 พบว่า อินโดนีเซียมีอัตราการขยายตัวของผลิตภาพแรงงานสูงสุด อยู่ที่ร้อยละ 5.83 รองลงมา คือ เวียดนาม มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 4.61 มาเลเซีย มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 2.99 ฟิลิปปินส์ มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 2.62 เมียนมา มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 2.05 กัมพูชา มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 1.91 ส่วนไทยมีอัตราการขยายตัวร้อยละ 1.26 ในขณะที่ลาวมีอัตราการขยายตัวลดลงร้อยละ 1.66

ตารางที่ 2 อัตราการขยายตัวของผลิตภาพแรงงานภาคเกษตรของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน

ประเทศ	ผลิตภาพแรงงาน (พันดอลลาร์สหรัฐต่อคน)		อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
	ปี 2561	ปี 2562	
อินโดนีเซีย	3.83	4.05	5.83
กัมพูชา	1.42	1.44	1.91
สปป.ลาว	0.84	0.83	-1.66
เมียนมา	1.77	1.80	2.05
มาเลเซีย	18.87	19.43	2.99
ฟิลิปปินส์	3.24	3.32	2.62
ประเทศ	ผลิตภาพแรงงาน (พันดอลลาร์สหรัฐต่อคน)		อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
	ปี 2561	ปี 2562	
ไทย	3.24	3.28	1.26
เวียดนาม	1.25	1.31	4.61

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรกับจำนวนแรงงานภาคเกษตรและตัวแปรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องของประเทศสมาชิกอาเซียน

โดยตัวแปรตาม (Y) คือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตร และตัวแปรอิสระ ได้แก่ จำนวนแรงงานภาคเกษตร (L) สต็อกทุน (K) และจำนวนการสมัครเรียนระดับอุดมศึกษา (H) ซึ่งใช้เป็นตัววัดการพัฒนาทุนมนุษย์ด้านการศึกษา พบว่า จำนวนแรงงานภาคเกษตรมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตร โดยจำนวนแรงงานภาคเกษตรที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ผลผลิตภาคเกษตรเพิ่มขึ้นด้วย สำหรับสต็อกทุนเป็นอีกหนึ่งตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตร ซึ่งสต็อกทุนที่เพิ่มขึ้นหมายถึงประเทศมีจำนวนสินทรัพย์ที่สามารถเพิ่มความสามารถในการผลิตโดยตรง นอกจากนี้ จำนวนการสมัครเรียนระดับอุดมศึกษา มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตร เนื่องจากการส่งเสริมการศึกษาที่สูงขึ้นจะช่วยเพิ่มความสามารถในการผลิตของแรงงานในประเทศ และทำให้ผลผลิตภาคเกษตรเพิ่มขึ้น สำหรับประเทศไทยแม้ว่าปัจจัยแรงงานมีผลต่ออัตราการเติบโตของภาคเกษตร แต่การเพิ่มขึ้นของจำนวนแรงงานภาคเกษตรของไทยในอนาคตมีข้อจำกัดทั้งในเรื่องสังคมผู้สูงอายุ และคนรุ่นใหม่ไม่สนใจประกอบอาชีพเกษตรกรรม ดังนั้น การพัฒนาแรงงานเพื่อเพิ่มผลิตภาพแรงงานควบคู่กับการเพิ่มการลงทุนทางด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตร เป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้การผลิตทางการเกษตรมีประสิทธิภาพมากขึ้น และผลผลิตภาคเกษตรรวมของประเทศเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 3 ผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์

ประเทศ	สมการ
อินโดนีเซีย	$\ln Y_{IDN} = -3.726 + 0.872 \ln K_{IDN} + 0.259 \ln L_{IDN} + 0.128 \ln H_{IDN}$ (23.191)*** (4.912) (5.929)***
กัมพูชา	$\ln Y_{KHM} = 3.583 + 0.286 \ln K_{KHM} + 0.235 \ln L_{KHM} + 0.113 \ln H_{KHM}$ (3.190)*** (1.813)* (2.345)**
สปป.ลาว	$\ln Y_{LAO} = -23.190 + 0.327 \ln K_{LAO} + 1.626 \ln L_{LAO} + 0.322 \ln H_{LAO}$ (2.284)** (3.192)*** (1.342)*
เมียนมา	$\ln Y_{MMR} = -70.923 + 0.179 \ln K_{MMR} + 2.021 \ln L_{MMR} + 3.134 \ln H_{MMR}$ (1.296)** (3.289)*** (1.841)*
มาเลเซีย	$\ln Y_{MYS} = -14.164 + 0.465 \ln K_{MYS} + 0.064 \ln L_{MYS} + 1.227 \ln H_{MYS}$ (14.046)*** (0.405)* (3.561)***
ฟิลิปปินส์	$\ln Y_{PHL} = -7.194 + 0.632 \ln K_{PHL} + 0.602 \ln L_{PHL} + 0.303 \ln H_{PHL}$ (18.339)*** (7.523)*** (3.093)***
ไทย	$\ln Y_{THA} = 3.010 + 0.299 \ln K_{THA} + 0.201 \ln L_{THA} + 0.235 \ln H_{THA}$ (3.770)*** (2.628)** (5.929)***
เวียดนาม	$\ln Y_{VNM} = 12.982 + 0.200 \ln K_{VNM} + 0.312 \ln L_{VNM} + 0.120 \ln H_{VNM}$ (4.488)*** (2.082)* (2.657)***

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บ หมายถึง ค่า t-statistic

* มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.1

** มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

*** มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษานำไปสู่ข้อเสนอแนะเพื่อให้แรงงานภาคเกษตรในประเทศไทยมีประสิทธิภาพมากขึ้น และสามารถแข่งขันกับประเทศสมาชิกอาเซียนได้ ดังนี้

1) ประเทศไทยควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะ

ฝีมือแรงงานภาคเกษตร เนื่องจากผลิตภาพแรงงานภาคเกษตรของไทยยังต่ำกว่าผลิตภาพแรงงานภาคเกษตรของประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ ซึ่งจะเป็นคู่แข่งการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญในอนาคต หากมีการพัฒนาฝีมือแรงงานภาคเกษตรให้มีผลิตภาพที่สูงขึ้นจะช่วยเพิ่มโอกาสและความน่าสนใจในการผลิตสินค้าเกษตรและเป็นผู้นำในการผลิตสินค้าเกษตรของประเทศสมาชิกอาเซียนได้ในอนาคต รวมทั้งควรมีการยกระดับผลิตภาพแรงงานภาคเกษตรของไทยด้วยการส่งเสริมและเพิ่มการลงทุนด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการกระบวนการผลิต โดยผสมผสานประสบการณ์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนรู้ควบคู่กัน เพื่อแรงงานภาคเกษตรสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อให้การผลิตมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2) เพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาสำหรับแรงงานภาค

เกษตรของไทย และสร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่เข้าสู่การผลิตภาคเกษตรมากขึ้น เนื่องจากสัดส่วนแรงงานภาคเกษตรไทยมีแนวโน้มลดลง และแรงงานภาคเกษตรเดิมจะเข้าสู่ภาวะสังคมสูงวัย ดังนั้น การสร้างแรงจูงใจควบคู่กับการพัฒนาทักษะของแรงงานภาคเกษตรจะช่วยเพิ่มผลิตภาพแรงงานภาคเกษตรได้

3) ควรมีการเตรียมความพร้อมของกำลังแรงงานใน

ประเทศ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และทักษะความพร้อมในการปฏิบัติงานในตลาดแรงงาน เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับโอกาสการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศในการยกระดับศักยภาพการแข่งขันทางเศรษฐกิจจากข้อตกลงการค้าเสรีกรอบต่าง ๆ รวมถึงการสร้างร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน ทั้งในด้านการพัฒนาทรัพยากรที่เป็นแหล่งเงินทุน ทรัพยากรมนุษย์ และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางด้านความรู้และเทคโนโลยี

